

Straffriheds-princippet i kontekst af menneskehandel

Introduktion

En af de centrale nøgler til en god strategi til bekæmpelse af menneskehandel er identifikation af de mennesker, som er ofre for menneskehandel. Ofte tvinges handlede personer til at begå ulovlige aktiviteter af deres bagmænd i løbet af deres menneskehandelssituation. Når et offer for eksempel rejser med falske dokumenter, leveret af deres bagmand, eller når et offer er tvunget til at begå tyverier eller andre lovovertrædelser for bagmandens økonomiske vinding. Ofre skal ikke holdes ansvarlige for disse ulovlige aktiviteter begået i løbet af deres udnyttelse. Ofre, der blev tvunget til at begå ulovlige aktiviteter under deres menneskehandelssituation – ligesom alle handlede personer – skal have beskyttelse, ikke straf. Når ofre for menneskehandel i første omgang bliver opdaget af myndighederne som lovovertrædere, bliver de ofte ikke identificeret som ofre for menneskehandel, hvilket kan føre til uretmæssig retsforfølgelse, domfældelse og straf. Tidlig identifikation af ofre er af afgørende betydning for korrekt og optimal anvendelse af straffrihedsprincippet og dermed bekæmpelse af menneskehandel.

Straffriheds-princippet har til formål at beskytte ofre for menneskehandel mod straf for ulovlige handlinger begået i løbet af eller som en konsekvens af at være handlet. Princippet giver ikke en generel immunitet, men har blot til formål at beskytte en handlet person, når personen ikke havde andet valg end at begå en ulovlig handling på grund af menneskehandelssituationen. Princippet gælder, hvor menneskehandelssituationen får offeret til at handle uden reel autonomi. I disse situationer beskytter straffriheds-princippet handlede personer mod uretmæssig retsforfølgelse, domfældelse eller andre former for straf, baseret på den forståelse, at deres ansvar for ulovlige handlinger skal forstås i sammenhæng med tvang eller andre former for kontrol. Princippet trækker således på længe anerkendte strafferetlige straffrihedsgrunde som led i en tiltaltes forsvar, såsom tvang og nødværge. Desuden tjener afstraffelse af handlede personer ingen af "formålene" med straffen (som f.eks. kan være gengældelse, afskrækkelse, at sætte kriminelle kræfter ud af spil).

Begrundelse for straffriheds-princippet:

- Sikring af ofrenes menneskerettigheder
- Forebyggelse af yderligere offergørelse og traumatisering
- Opfordring af ofre til at anmelde forbrydelsen og optræde som vidner i straffesager mod bagmænd – hvilket fører til flere retsforfølgelser af og modvirker straffrihed blandt bagmænd.

Straffriheds-princippet er en manifestation af den offercentrerede tilgang til bekæmpelse af menneskehandel, der fokuserer på at værne om ofrenes menneskerettigheder. Hvis man straffer handlede personer for handlinger begået som følge af deres menneskehandelssituation, så er det i strid med statens forpligtelse til at anerkende ofres rettigheder og sørge for støtte, beskyttelse og effektive retsmidler. En sådan straf svarer til at nægte handlede mennesker adgang til effektive retsmidler gennem retssystemerne og domstolene, og straf hindrer muligheden for enhver form for restitution for offeret. Den legitime frygt for retsforfølgelse og straf hos offeret for menneskehandel forhindrer ofre i at søge beskyttelse og afskrækker dem til at træde frem og samarbejde med politi og myndigheder. Denne situation bliver brugt og endda forværret af bagmænd som middel til

at bevare kontrollen over deres ofre. Statens afstraffelse af menneskehandlede personer bryder med statens forpligtelser til at beskytte ofre og til at efterforske og retsforfølge de ansvarlige for menneskehandel, hvilket kan føre til en krænkelse af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK). Når ofre for menneskehandel snarere end gerningsmændene bliver anklaget, retsforfulgt og straffet, bidrager statslige myndigheder til bagmændenes straffrihed og underminerer kampen mod menneskehandel.

1. Kodificering af straffriheds-princippet

1.2 Unladelse-straf-strafprincippet i internationale og regionale retsakter

Som fastsat af FN's særlige rapportør om handel med personer, især kvinder og børn, princippet om unladelse af straf er anerkendt som et generelt princip i international ret ([A/HRC/47/34](#)). Princippet er forankret i flere internationale dokumenter, herunder i princip 7 og retningslinje 4(5) i OHCHR's anbefalede principper og retningslinjer for menneskerettigheder og menneskehandel (se tekstboks). Endvidere er princippet blevet bekræftet af [FN's Generalforsamling](#) og [Arbejdsgruppe om Menneskehandel](#) oprettet for at bistå implementeringen af Palermo-protokollen.

Principle 7 of the 2002 OHCHR Recommended Principles:

"Trafficked persons shall not be detained, charged or prosecuted for the illegality of their entry into or residence in countries of transit and destination, or for their involvement in unlawful activities to the extent that such involvement is a direct consequence of their situation as trafficked persons."

I Europa er straffriheds-princippet forankret i tre bindende juridiske instrumenter:

Artikel 26 i Europarådets konvention om indsats mod menneskehandel ("Europarådets konvention")

"Hver part skal i overensstemmelse med grundprincipperne i sit retssystem sikre, at det er muligt at unlade at idømme ofre straf for deres indblanding i ulovlig virksomhed i det omfang de er blevet tvunget dertil."

Artikel 8 i EU-menneskehandelsdirektivet 2011/36/EU ("EU-direktivet")

"Medlemsstaterne træffer i overensstemmelse med de grundlæggende principper i deres retssystemer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at deres kompetente nationale myndigheder har ret til at unlade at retsforfølge eller straffe ofre for menneskehandel i forbindelse med deres indblanding i kriminelle aktiviteter, som de er blevet tvunget til at begå som en direkte følge af, at de har været udsat for en af de i artikel 2 nævnte handlinger."

Artikel 4, stk. 2, i ILO-protokol 29 til konventionen om tvangsarbejde

"De enkelte medlemslande skal i overensstemmelse med de grundlæggende principper i deres retssystemer træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at deres kompetente myndigheder har ret til at unlade at retsforfølge eller straffe ofre for tvunget eller pligtmæssigt arbejde i forbindelse med deres indblanding i kriminelle aktiviteter, som de er blevet tvunget til at begå som en direkte følge af, at de har været udsat for tvunget eller pligtmæssigt arbejde."

Disse juridiske instrumenter fastlægger en bindende forpligtelse til at sikre, at de ansvarlige og kompetente myndigheder i de deltagende stater er berettiget til ikke at retsforfølge og pålægge ofre for menneskehandel straf i tilfælde, hvor straffriheds-princippet finder anvendelse. For at give disse juridiske instrumenter reel og praktisk virkning **skal dette forstås som en forpligtelse for stater til at beskytte ofre mod retsforfølgelse og straf** i disse særlige situationer. Nedenfor vil vi se nærmere på kodificeringen af princippet i Europarådets konvention og EU-direktivet.

Artikel 26 i Europarådets konvention er den første juridisk bindende bestemmelse om undladelse af straf, der blev vedtaget i 2005. Denne bestemmelse forpligter stater til at sørge for muligheden for ikke at straffe ofre for deres deltagelse i ulovlige aktiviteter i det omfang, de er blevet tvunget til at gøre det. Den anden bindende bestemmelse, artikel 8 i EU-direktivet, bekræfter, at ordlyden '*ret til at undlade at retsforfølge eller straffe ofre for menneskehandel*' betyder, at straffriheds-princippet står for ansvarsfrihed og skal gøre det muligt at beskytte et offer fra et tidligt tidspunkt mod at blive sigtet, retsforfulgt og straffet. Vejledningen til både straffriheds-bestemmelsen i EU-direktivet ([preamble 14](#)) og Europarådets konvention ([Meeting Committee of the Parties, s. 12](#) ; [OSCE's anbefalinger, paragraf 14](#)) præciserer, at princippet indebærer ansvarsfrihed, og dermed gælder både for påtale- og strafudmåling.

Disse bindende juridiske instrumenter forpligter stater til at give mulighed for ikke at retsforfølge og/eller pålægge en offer-tiltalt straf, når straffriheds-princippet finder anvendelse. For at handle i overensstemmelse med disse bindende bestemmelser skal staterne give disse bestemmelser reel og praktisk virkning og skal tage de nødvendige skridt til at sikre anvendelsen af straffriheds-princippet i de relevante tilfælde. Denne pligt anerkendes også af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) som en positiv forpligtelse baseret på *forbuddet mod slaveri og tvangsarbejde* (se afsnit 5). Straffriheds-princippet skal fortolkes bredt som inkluderende alle ulovlige aktiviteter, hvad enten disse er kriminelle, immigrationsmæssige, administrative eller civile overtrædelser.

Stater er således forpligtet til at undgå retsforfølgelse og straf i de relevante tilfælde og har udelukkende et skøn med hensyn til, hvordan de opfylder denne forpligtelse. Som forklaret i [Europarådets -konventionens forklarende rapport \(par. 274\)](#) kan statsparter overholde denne pligt ved at sørge for en materiel straffe- eller proceslovbestemmelse eller ved enhver anden foranstaltning, der muliggør undladelse af straf af offer-tiltalte. Både the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, som kaldes GRETA, ([4. generelle rapport, s. 54](#)) og FN's særlige rapportør om menneskehandel, især kvinder og børn ([A/HRC/47/34, afsnit 54](#)) har advokeret for, at stater indfører specifik lovgivning, der kodificerer straffrihed for at sikre princippets effektive anvendelse. Det er afgørende, at der vedtages specifik lovgivning vedrørende de forskellige relevante retsområder, herunder strafferet, civilret, administrativ ret og udlændingeret.

1.2 Straffriheds-princippet i nationale instrumenter

Danmark ratificerede den 19. september 2007 med ikrafttræden pr. 1. februar 2008 Europarådets konvention af 16. maj 2005 om indsatsen mod menneskehandel. I Danmark tager straffriheds-princippet udgangspunkt i konventionens artikel 26, som kan påberåbes direkte i sagsbehandlingen eller ved domstole. Straffrihed forudsætter en identifikation som offer for menneskehandel foretaget af de ansvarlige myndigheder.

EU-Direktivet er omfattet af det danske EU-forbehold, og derfor ikke gældende i Danmark. I henhold til direktivets præambel 36, henvises til at i medfør af artikel 1 og 2 i protokollen om Danmarks stilling, der er knyttet som bilag til traktaten om Den Europæiske Union og traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde, og Danmark deltog ikke i vedtagelsen af direktivet, som derfor ikke er bindende for og ikke finder anvendelse i Danmark. Danmark har ved lov nr. 275 af 27. marts 2012 om ændring af straffeloven bragt ordlyden af dansk straffelovgivning – i relation til kriminalisering af menneskehandel - i overensstemmelse med direktivet.

Danmark har også taget forbehold for Europarådets konvention vedrørende artikel 31, stk.1 e, og artikel 44. Artikel 31, stk.1 e, omhandler straffebetingelser. Ifølge artiklen skal staten retsforfølge bagmænd, der gennem menneskehandel krænker landets statsborgere. Det danske forbehold skyldes, at den danske straffemyndighed ikke omfatter retsforfølgelse af udlændinge, der forbryder sig mod danske statsborgere i udlandet, jf. straffelovens §§ 6-9. Forbeholdet for artikel 44 vedrører Grønland og Færøerne, der således ikke er omfattet af Europarådets konvention, før en tilpasset lovgivning, der kan harmonere med konventionen, er vedtaget.

2. Typer af lovovertrædelser, hvor straffriheds-princippet finder anvendelse

Menneskehandlede personer kan blive involveret i ulovlige aktiviteter i løbet af eller som en direkte konsekvens af deres menneskehandelssituation. Straffriheds-princippet gælder for kriminelle, civile, administrative og udlændingeretlige overtrædelser. Enhver menneskehandelsrelateret ulovlig aktivitet udført af et offer for menneskehandel skal være dækket af en garanti for straffriheds, uanset omfanget eller alvoren af den begåede lovovertrædelse ([UNSR 2020-rapporten, punkt 41](#)). Desværre følger ikke alle lande denne internationale anbefaling, og nogle udelukker visse forbrydelser for straffriheds i deres nationale lovgivning. For at straffriheds-princippet kan anvendes i en konkret sag, skal den nødvendige sammenhæng mellem lovovertrædelsen og menneskehandelssituationen etableres (se afsnit 3). Det betyder, at princippet kan anvendes på alle former for ulovlige handlinger, og ingen form for lovovertrædelser bør derfor *på forhånd* udelukkes fra princippet anvendelse. For at tydeliggøre rækkevidden af princippet skelner vi mellem tre kategorier af lovovertrædelser, som straffriheds-princippet gælder for: Dokumentfalsk, udnyttelse i kriminalitet og andre lovovertrædelser.

2.1 Dokumentfalsk eller udlændingeretlige overtrædelser

Denne type overtrædelser omfatter primært overtrædelser som dokumentfalsk og/eller af udlændingeret og administrative og civile lovovertrædelser. Ofre for menneskehandel tvinges ofte uden deres egen viden til at begå dokumentfalsk i løbet af eller som en direkte konsekvens af deres menneskehandelssituation. For eksempel når offeret medbringer et identitetsdokument, som personen har fået udleveret af bagmændene, og som viser sig at være forfalsket. I mange tilfælde er offeret ikke klar over denne ulovlige handling, da de bliver bibragt den tro af deres bagmænd, at disse dokumenter er gyldige. Dokumentfalsk er ofte et vigtigt medvirkende element i en menneskehandelssituation eller et element som bruges til direkte at facilitere menneskehandelen.

Eksempler på dokumentfalsk eller udlændingeretlige relaterede overtrædelser (ikke-udtømmende):

- Opholdsretlig status: ulovlig indrejse eller ophold
- Ingen legitimation/identitetsdokument
- Besiddelse af et falsk identitetsdokument
- Udokumenteret arbejdsstatus: arbejde uden arbejdstilladelse
- Overtrædelser af administrations- eller forvaltningslovgivning, inkl. normer relateret til offentlig orden eller prostitution

Eksempel 1: *Falsk identitetsdokument: R v L og andre (UK-sag)*

Et ugandisk offer for seksuel udnyttelse i England blev dømt for brugen af et falsk identitetsdokument, som var blevet givet til hende af hendes bagmand. Efter appel blev dommen ophævet på grundlag af straffriheds-princippet. (For yderligere information, se [bilag 1.1](#))

Eksempel 2: *Overtrædelse af Covid-lovgivningen ved udnyttelse i prostitution (Schweizisk sag)*

Under pandemien blev et østeuropæisk offer udnyttet i prostitution i Schweiz idømt en bøde i henhold til Covid-lovgivningen for at tilbyde seksuelle tjenester. Selvom kvinden efterfølgende blev identificeret af myndighederne som et offer for menneskehandel, blev straffriheds-princippet ikke anvendt til at annullere bøderne eller slette lovovertrædelserne fra hendes straffeattest, hvorfor hun i fremtiden kan blive nægtet indrejse til Schweiz. (For yderligere information, se [bilag 1.1](#))

Eksempel 3: Sigtet for 'arbejde' i tvangsprostitution & tilbageholdt for ikke at acceptere frivillig hjemsendelse (Dansk sag)

Et nigeriansk offer, der blev tvunget til gadeprostitution i Danmark, blev sigtet, dømt og fængslet for at have tilbudt seksuelle ydelser på gaden (dvs. at have arbejdet illegalt). I fængslet blev hun officielt identificeret som et offer for menneskehandel med støtte fra NGO'en HopeNow. Efter at være blevet overført til et krisecenter måtte hun acceptere en 'frivillig hjemsendelse' til Nigeria eller forlade Danmark inden for en måned. Efterfølgende tilbageholdt de danske myndigheder offeret i Institutionen for Frihedsberøvede Asylansøgere i Ellebæk i et år alene af den grund, at hun ikke accepterede en 'frivillig hjemsendelse' og forberedte sig på at (tvangs)deportere offeret til Nigeria. I kraft af NGO'ens støtte og hendes advokats appel til CEDAW blev udvisningen standset den dag, hun skulle udvises. I dette tilfælde undlod de danske myndigheder gentagne gange at anvende straffriheds-princippet. (For yderligere information, se [bilag 1.1](#))

2.2 Udnyttelse i kriminalitet

Når et offer for menneskehandel udnyttes i tvangskriminalitet, kan de ulovlige handlinger, personen bliver tvunget til at begå af bagmænd, kaldes udnyttelsesformer, fordi offeret udelukkende *udnyttes* med det formål at begå lovovertrædelser med henblik på økonomiske gevinst for bagmænd. Ofte bruges forskellige former for udnyttelse i kriminalitet, såsom en kombination af seksuel udnyttelse og kriminel udnyttelse. Udnyttelse i tvangskriminalitet indgår eksplicit som en form for menneskehandel i definitionen af menneskehandel i EU-direktivet, artikel 2 (3). Preamble 11 i EU-direktivet præciserer yderligere, at udnyttelse i kriminelle aktiviteter "bør forstås som udnyttelse af en person til bl.a. at begå lommetyveri, butikstyveri, narkotikahandel og andre lignende gerninger, der er strafbare og indebærer økonomisk vinding".

Den tvangskriminalitet, som offeret er involveret i, er således blot formålet med, at offeret bliver handlet i første omgang. Kriminel udnyttelse er ofte baseret på en bevidst strategi fra bagmændenes side for at udsætte ofre for risikoen for kriminalisering og derved forhindre ofre i at søge hjælp og melde forbrydelsen til politiet. Disse ofre har større risiko for at blive anset som værende kriminelle af myndighederne end at blive anerkendt som ofre for menneskehandel. At udnytte ofre til kriminelle aktiviteter er en meget indbringende aktivitet, og ofrene - ikke bagmændene - risikerer retsforfølgelse og straf. Dette forværres af det faktum, at bagmænd ofte bruger ofre til at begå de ulovlige handlinger, som indebærer den største risiko for opdagelse af politi og myndigheder. Bagmænd bruger således ofre til at beskytte sig selv mod retsforfølgelse og nyde straffrihed for de kriminelle aktiviteter.

Eksempler på udnyttelse i tvangskriminalitet (ikke-udtømmende):

- Lommetyveri, butikstyveri, indbrud
- Tvunget tiggeri (hvor tiggeri er kriminaliseret)
- Transport af narkotika, narkohandel, narkoproduktion eller -dyrkning (f.eks. i indendørs 'cannabisfarme' eller 'meth-laboratorier')
- Salg af kopivarer
- Svig: Identitetstyveri eller bedrageri med sociale ydelser eller kreditkort (f.eks. gennem svindel såsom ulovlige callcentre)
- Handel med andre ofre: involvering i rekruttering eller udnyttelse af andre ofre til menneskehandel under pres fra bagmænd. Ofte bliver disse "offer-tiltalte" fortsat selv udnyttet, mens de bliver brugt til at tage del i udnyttelsen af andre.¹

¹Ofre, der er tvunget til at deltage i udnyttelsen af andre ofre, bliver ofte brugt af bagmænd til lavtstående roller med høj risiko for at blive anholdt og retsforfulgt, herunder rekruttering af nye ofre og indsamling af penge/tyvekoster. Det blev konstateret af [UNODC](#) i 2020, at disse ofre for menneskehandel, som selv tiltales for menneskehandel, og således bliver en slags offer-tiltalte, som i de fleste tilfælde fortsatte med at blive udnyttet selv, og at økonomisk vinding kun spillede en rolle som motiv i meget få sager - som alle var forbundet med økonomisk overlevelse (enlige mødre) eller flugt fra ekstrem fattigdom.

Sagseksempel 4: *Narkotikaproduktion: V.C.L. & A.N. mod Storbritannien (EMD-sag)*

Sag ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) om domfældelse over to vietnamesiske mindreårige for tvungen produktion af narkotika i England. Baseret på straffriheds-princippet fandt EMD, at England krænkede menneskerettighederne i den europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK) ved at dømme disse mindreårige, som var ofre for menneskehandel. (For yderligere information, se [bilag 1.2](#))

Eksempel 5: *Tvunget narkotikahandel fra Sydamerika (Spansk sag)*

En peruviansk enlig mor i akut nød tog imod et jobtilbud om at transportere medicinkomponenter til Europa. Indenfor 48 timer modtog hun et pas, en flybillet og blev ført til et hotel, hvor hun indtog pakker med stoffer. Ved ankomsten til Barcelona blev hun fængslet for narkotikasmugling. Mens politiet ikke formelt identificerede hende som et offer for menneskehandel, opdagede hendes advokat tegnene på menneskehandel og kontaktede NGO'en SICARcat, som vurderede sagen og fandt ud af, at kvinden var offer for menneskehandel. I retten fremlagde advokaten NGO'en's rapport, og dommerne anvendte straffriheds-princippet til at frikende offeret. Efter anklagemyndighedens anke af dommen, blev dommen stadfæstet af Cataloniens Højesteret, *Tribunal Superior de Justicia de Catalunya, TSJC* (For yderligere information, se [bilag 1.2](#))

Eksempel 6: *Røveri begået under tvang (Serbisk sag)*

I Beograd blev serberen Aleksandar, der kæmpede med økonomiske problemer, rekrutteret af en bande og tvunget til at begå røverier. Han måtte ikke gå ud alene eller forlade huset, som han opholdt sig i, og udholdt måneder med psykisk vold, og da han nægtede at begå et røveri, truede banden ham med at slå hans familie ihjel. Da han og hans bagmand blev anholdt for et røveri, fortalte han sin historie til politiet og blev identificeret som et offer for menneskehandel. Straffriheds-princippet blev dog ikke anvendt, og han blev idømt 1 års fængsel. (For yderligere information, se [bilag 1.2](#))

2.3 Andre lovovertrædelser

Denne sidste kategori af "andre lovovertrædelser" omfatter alle ulovlige handlinger begået af handlede personer, som ikke falder ind under kategorierne dokumentfalsk eller tvangskriminalitet (kriminell udnyttelse). Denne kategori kan omfatte (alvorlige) lovovertrædelser begået af ofre for at undslippe deres menneskehandelssituation. Umiddelbart kan disse lovovertrædelser virke uafhængige af den oprindelige menneskehandelssituation, og derfor skal den nødvendige forbindelse til menneskehandelssituationen (se afsnit 3) være mest tydelig, for at princippet kan anvendes i disse sager.

Eksempler på "andre lovovertrædelser" (ikke-udtømmende):

- Befrielsesforbrydelser: lovovertrædelser for at undslippe menneskehandelssituationen (f.eks. angreb på bagmænd, forvoldelse af skade under flugten eller besiddelse af et våben)
- Overlevelsesforbrydelser under eller efter menneskehandelssituationen (f.eks. at stjæle for at få mad eller medicin)
- Andre lovovertrædelser, som offeret er tvunget til at begå under eller som følge af udnyttelsen

Retspraksis eksempel 7: Forårsagelse af legemsbeskadigelse med dødelig udgang under udnyttelsen: *Mehak sag* (Hollandsk sag)

En mindreårig pige fra Indien, der blev udnyttet i hjemmet i en indisk husstand i Holland, blev tvunget af sine bagmænd til at mishandle en baby. Straffriheds-princippet blev ikke anvendt i denne sag, og pigen blev dømt for sin rolle i babyens død. Begge bagmænd flygtede fra Holland forud for deres dom og har aldrig afsonet deres straf. (For yderligere information, se [bilag 1.3](#))

3. Årsagssammenhæng kræves for anvendelsen af straffriheds-princippet

For at straffriheds-princippet kan anvendes i en konkret sag, skal det fastslås, at:

- 1) Personen er et offer for menneskehandel,²
- 2) Personen begik en ulovlig/kriminel handling, og
- 3) Den årsagssammenhæng mellem lovovertrædelsen og menneskehandelssituationen kan etableres.

Hvad er nødvendigt for at etablere denne årsagssammenhæng mellem den ulovlige handling og ofrets menneskehandelssituation? Som diskuteret ovenfor kan straffriheds-princippet *a priori* finde anvendelse på alle former for ulovlige aktiviteter relateret til menneskehandelssituationen – uanset deres alvor. Logisk set er det sådan, at jo mere alvorlig lovovertrædelsen er, og jo længere den er adskilt (i tid eller kausalt) fra menneskehandelssituationen, desto mere indgående er undersøgelsen af, om den nødvendige sammenhæng mellem den ulovlige aktivitet og menneskehandelssituationen er opfyldt. Eksempelvis vil det ofte være relativt enkelt at etablere den nødvendige sammenhæng ved dokumentfalsk, hvor det kriminelle forhold muliggjorde seksuel og/eller arbejdsmæssig udnyttelse af offeret. Tilsvarende bør det for udnyttelse i tvangskriminalitet – hvor formålet med udnyttelsen er at tvinge offeret til at begå kriminelle handlinger for bagmændenes økonomiske vinding – ikke være alt for kompliceret at fastslå sammenhængen mellem disse lovovertrædelser og menneskehandelssituationen. For kategorien “andre lovovertrædelser” (afsnit 2.3), såsom overlevelseshandlinger begået af et offer efter at have undsluppet menneskehandelssituationen, kan det være sværere at etablere denne forbindelse.

Alt i alt giver straffriheds-princippet ikke ofre for menneskehandel en generel immunitet mod retsforfølgelse for enhver ulovlig handling, der er begået, men fungerer i stedet som en sikring for at beskytte ofre for menneskehandel mod uretmæssig retsforfølgelse og straf for ulovlige aktiviteter, de er blevet tvunget til at begå i løbet af eller som et direkte resultat af deres menneskehandelssituation. I juridiske instrumenter, der kodificerer straffriheds-princippet, kan der skelnes mellem to forskellige modeller til at etablere den “nødvendige forbindelse” mellem den ulovlige handling og ofrets menneskehandelssituation: årsagsmodellen og tvangsmodellen.

3.1 Årsagsmodel

For at etablere den nødvendige årsagssammenhæng kræver årsagsmodellen, at lovovertrædelsen enten var ‘direkte relateret til’ eller begået som en ‘en direkte konsekvens af’ ofrets situation som offer for menneskehandel. Selvom ordet “direkte” synes at antyde en meget tæt forbindelse mellem overtrædelse af lovgivning og menneskehandelssituationen, bør kravet fortolkes bredt under hensyntagen til den komplekse effekt af trauma, som ofre for menneskehandel har udsat for. Denne model anvendes i OHCHR-principperne og ASEAN-konventionen mod menneskehandel (art. 14(7)). Årsagsmodellen er den foretrukne model ved en menneskerettighedsbaseret tilgang;

² Som fastsat i præambel 18 i EU-direktivet, “Der bør ydes bistand og støtte til personer, så snart der foreligger en rimelig begrundet indikation, der giver anledning til at antage, at den pågældende kan være offer for menneskehandel, uanset om den pågældende er villig til at optræde som vidne.” I overensstemmelse hermed bør straffriheds-princippet finde anvendelse, når der er en rimelig begrundelse for, at personen kan være blevet handlet.

det er lettere at anvende i praksis end tvangsmodellen og viser tydeligt, at de ulovlige aktiviteter blev begået af den handlede person som følge af dennes manglende autonomi forårsaget af menneskehandelssituationen ([A/HRC/47/34, punkt 46](#)).

3.2 Tvangsmodel

For at etablere den nødvendige sammenhæng kræver tvangsmodellen, at offeret var 'tvunget til' at begå lovovertrædelsen på grund af situationen som offer for menneskehandel. Denne model bruges i Europarådets konvention. Som præciseret af FN's særlige rapportør om menneskehandel, især kvinder og børn ([UNSR 2020-rapporten, punkt 24](#)), bør denne 'tvangstest' direkte anerkendes som værende opfyldt i enhver situation, hvor ofret blev udsat for en af de ulovlige midler, der indgår i den juridiske definition af menneskehandel, på tidspunktet hvor den ulovlige handling blev begået. Dette omfatter enhver af de ulovlige midler, der henvises til i definitionen af menneskehandel, herunder truslen om vold eller magtanvendelse, såvel som mindre synlige midler såsom bedrag, magtmisbrug og misbrug af en sårbar position. Denne 'tvangstest' er således bredere end et mere generelt forsvar om at kriminalitet var begrundet i tvang i national lovgivning – hvilket er strengt begrænset. Til denne "tvangstest" skal hele rækken af faktuelle omstændigheder, hvor ofre for menneskehandel mister muligheden for at handle af egen fri vilje tages i betragtning ([OSCE's henstillinger, punkt 12](#)). Hvis et land mangler en specifik forankring af straffriheds-princippet i national lovgivning og ønsker at overholde forpligtelsen i straffriheds-princippet gennem anvendelse af et generelt forsvar om at kriminaliteten var begrundet i tvang, kan denne forpligtelse kun overholdes, hvis forsvaret begrundet i brug af tvang fortolkes på denne omfattende måde i forhold til sager om staffrihed.

Bemærk, at EU-direktivet og ILO-protokollen til tvangsarbejdskonventionen (nr. 29) ikke anvender samme ordlyd som Europarådets konvention ("*i det omfang, de har været tvunget til det*") og i stedet anvender en kombination af årsagssammenhæng og tvangsmodellen: "*tvunget til at forpligte sig som en direkte konsekvens*".

3.3 Etablering af den "nødvendige forbindelse" for børneofre

Definitionen af handel med børn kræver ikke anvendelse af nogen af tvangsmidlerne (trussel, bedrag, osv.) for at et barn kan anses som værende offer for menneskehandel, og et barns samtykke til udnyttelsen og de tvangsmidler, der er måtte være anvendt, er altid irrelevante ([OHCHR, retningslinje 8](#)). FN's særlige rapportør om menneskehandel, især kvinder og børn ([UNSR 2020-rapporten, punkt 43](#)) og OSCE-anbefalingerne ([punkt 41](#)) præciserede den specifikke måde at etablere den "nødvendige forbindelse" i forhold til børneofre. For at anvende straffriheds-princippet på børneofre er forholdet mellem lovovertrædelsen og barnets status som et formodet eller identificeret offer for menneskehandel tilstrækkeligt alene til at etablere den nødvendige sammenhæng. Derfor skal straffriheds-princippet anvendes på børn, når den lovovertrædelse, barnet har begået, var relateret til menneskehandel. Der er ikke behov for yderligere test for at etablere den "nødvendige forbindelse", og der kan ikke anvendes nogen test for tvang, da der ikke kræves tvangsmidler til handel med børn. Derfor er det traditionelle forsvar omhandlende tvang i national lovgivning – der strengt kræver tvang – ikke tilstrækkeligt til at beskytte børn mod uretmæssig retsforfølgelse og straf. Nationale bestemmelser om straffrihed har derfor en tendens til at omfatte en særlig bestemmelse for børn, som ikke omfatter en efterprøvelse af tvangsmidler ([UK MSA sec. 45\(4\)](#)).

4. Retsvirkninger af straffriheds-princippet

Når straffriheds-princippet er gældende i en sag, betyder det, at ofret for menneskehandel ikke kan straffes for de handlinger, personen har begået under forløbet eller som en direkte konsekvens af menneskehandelssituationen. Straffriheds-princippet skal forstås bredt så ofre for menneskehandel, som er tiltalt (eller dømt) for ulovlige handlinger, er ansvarsfrie for disse konkrete handlinger, og princippet gælder således både under retsforfølgelse og i forhold til strafudmåling. Straffrihed skal omfatte beskyttelse mod retsforfølgelse, frihedsberøvelse, straf og andre foranstaltninger, som faktisk udgør en straf. Det er vigtigt, at dette inkluderer ikke-effektuerede domme, da offeret i disse situationer reelt holdes ansvarlig, og dette udgør faktisk straf. Som yderligere eksempler på strafftyper eller -forme, som princippet gælder for, kan nævnes udelukkelse fra flygtningestatus, begrænsning af bevægelsesfrihed, der svarer til frihedsberøvelse (inkl. detention eller anden frihedsberøvelse i henhold til udlændinge lovgivning), konfiskation af rejsedokumenter, nægtelse af adgang til velfærdsydelse og afslag på indrejse i eller transit gennem lande.

4.1 Anvendelsestidspunkt og retsvirkninger

Forpligtelsen til straffriheds-princippet er tæt knyttet til statens forpligtelse til at identificere, beskytte og hjælpe handlede personer. På baggrund af forudfattede forestillinger om, hvordan det 'uskyldige offer' bør se ud, er der mindre sandsynlighed for at ofre for menneskehandel, som bliver tvunget til at begå ulovlige handlinger, bliver anerkendt og identificeret som ofre, særligt hvis der er tale om mandlige ofre. Dette påvirker anvendelsen af straffriheds-princippet. Princippet bør anvendes fra myndighedernes allerførste møde med et (potentielt) offer, da det kun på denne måde kan anvendes fuldt ud og effektivt. Tidlig identifikation af offeret er således afgørende for den korrekte anvendelse af princippet lige fra starten af efterforskningen.

I tilfælde af en kriminel lovovertrædelse kan offeret, hvis offeret identificeres, inden de er sigtet i sagen, beskyttes mod retsforfølgelse og straf og få den støtte, de er berettiget til. På samme måde gælder dette også i tilfælde af en civil, administrativ eller udlændingeretlig overtrædelse eller forbrydelse. Hvor ofre identificeres tidligt, opnår god støtte og beskyttelse, kan dette gøre det muligt for dem at optræde som vidner i en straffesag mod deres bagmænd. Hvis offeret ikke er identificeret ved den allerførste kontakt med myndighederne, betyder det, at sagen allerede kan have resulteret i sekundær offergørelse og yderligere traumatisering. For den fulde og effektive anvendelse af straffriheds-princippet er det derfor altafgørende, at der tages proaktive skridt i hele retssystemet for at identificere omstændigheder og bevise for, at en tiltalt faktisk kan være et offer for menneskehandel. Manglende identifikation af et offer vil føre til, at både offeret nægtes sine rettigheder, samt at anklagemyndigheden nægtes det nødvendige vidne i sagen mod bagmændene.

I situationer, hvor retsforfølgelsen allerede er påbegyndt på tidspunktet for identifikation, bør anvendelsen af princippet føre til øjeblikkelig afbrydelse af sagsbehandlingen samt øjeblikkelig løsladelse af offeret fra varetægtsfængsling i tilfælde af at ofret blev tilbageholdt. Hvis ofret først er identificeret, når sagen allerede er nået til retssagen, bør anklagemyndigheden anmode om, at sagen afvises. I denne situation har retsvæsenet også ansvaret for at opretholde ofrets manglende ansvar og forhindre domfældelse og straf. Det er afgørende at bemærke, at den blotte strafhindring ikke er i overensstemmelse med forpligtelsen til straffrihed, da enhver domfældelse af offeret er i modstrid med ofrets manglende ansvar for den konkrete lovovertrædelse.

Hvis offeret først identificeres efter domfældelsen – for eksempel af en NGO, der udfører opsøgende arbejde i fængsler – og straffriheds-princippet uretmæssigt ikke blev anvendt i personens sag, skal denne uretmæssige dom ophæves, offeret skal løslades og straffen skal slettes fra personens straffeattest. Det samme gælder for enhver civil, administrativ eller udlændingeretlig forseelse eller forbrydelse, som offeret er blevet uretmæssigt sanktioneret eller dømt for. En effektiv gennemførelse af princippet i disse situationer med uretmæssig domfældelse kræver adgang til retsmidler. Dette bør understøttes gennem tilvejebringelse af retshjælp og skal omfatte bestemmelsen om sletning af alle relaterede strafferegistre; lempelse af eventuelle pålagte sanktioner (bøder, administrative sanktioner mv.), samt erstatning for uretmæssig tilbageholdelse af staten. Desuden må en

uretmæssig domfældelse eller sanktionering aldrig hindre et ofres mulighed for at ansøge om asyl eller om en specifik opholdstilladelse til ofre for menneskehandel, og den må heller ikke have nogen afsmittende effekt på mulighed for at opnå beskæftigelse, velfærd eller forældremyndighed.

5. Staters positive forpligtelser i henhold til den europæiske menneskerettighedskonvention

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) præciserede gennem sin retspraksis, at menneskehandel, som defineret i Palermo-protokollen og Europarådets konvention, falder inden for rammerne af *forbuddet mod slaveri og tvangsarbejde* i artikel 4 i EMRK (*Rantsev v. Cypern og Rusland*, § 282). Når en stat retsforfølger og straffer en handlet person uden forudgående vurdering af, i hvilket omfang deres skyld var påvirket af menneskehandelssituationen, kan dette ofte hæmme statens mulighed for at beskytte ofret, som krævet i artikel 4 EMRK. Manglende anvendelse af straffriheds-princippet kan føre til overtrædelser af både *forbuddet mod slaveri og tvangsarbejde* i henhold til artikel 4 EMRK og *retten til retfærdig rettergang* i henhold til artikel 6(1) EMRK (*V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 181-183, 205-210).

I henhold til artikel 4 EMRK har stater tre positive forpligtelser (*Siliadin mod Frankrig*, § 89):

- Den materielle forpligtelse til at indføre en lovgivningsmæssig og administrativ ramme for at forbyde og straffe menneskehandel og for at beskytte ofre. (*Rantsev mod Cypern og Rusland*, § 284-287; *V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 151; *Chowdery og andre mod Grækenland* §86-89, 103-104)
- **Den materielle forpligtelse at træffe operationelle foranstaltninger for at beskytte (potentielle) ofre for menneskehandel.** (*Rantsev mod Cypern og Rusland*, § 286-287; *CN mod Storbritannien*, § 67-68; *V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 151-152, 158-162; *Chowdery og andre mod Grækenland* § 111 -115)
- Den proceduremæssige forpligtelse til at undersøge situationer med potentiel menneskehandel. Dette skal være en effektiv undersøgelse, der er i stand til at identificere og straffe de ansvarlige bagmænd for menneskehandel. (*Rantsev mod Cypern og Rusland*, § 288-289; *SM mod Kroatien [GC]* §307-320; *Zoletic og andre mod Aserbajdsjan*, § 161-164, 191, 200)

De to sidstnævnte – at træffe operationelle beskyttelsesforanstaltninger og undersøge situationen – gælder kun i situationer, hvor en stat vidste eller burde have kendt til omstændigheder, der giver anledning til en troværdig mistanke om en situation med menneskehandel (*Rantsev mod Cypern og Rusland*, § 285-286). Retsforfølgelse af og domfældelse over et menneskehandelsoffer ville naturligvis være i modstrid med disse positive forpligtelser. **Manglende anvendelse af straffriheds-princippet kan føre til en krænkelse af artikel 4 EMRK** enten direkte, hvor staten er opmærksom på menneskehandelen og alligevel undlader at tillægge denne kendsgerning tilstrækkelig vægt i sin beslutning om at retsforfølge (og straffe), eller indirekte, når staten undlader at identificere en person, der burde have været identificeret, og straffer personen for lovovertrædelsen. Det er således ikke menneskehandlen (begået af ikke-statslige aktører) i sig selv, men statens manglende beskyttelse af personer mod at blive handlet, eller manglende støtte og beskyttelse, som er i strid med menneskerettighederne. Staternes forpligtelse til at sikre en effektiv anvendelse af straffriheds-princippet udspringer af den positive forpligtelse i henhold til artikel 4 EMRK til at sikre de beskyttende operationelle foranstaltninger til identifikation og beskyttelse.

5.1 Den positive forpligtelse til at træffe operationelle foranstaltninger til beskyttelse (potentielle) ofre for menneskehandel

Den positive forpligtelse i henhold til artikel 4 i EMRK til at træffe operationelle foranstaltninger er særlig vigtig for den korrekte anvendelse af straffriheds-princippet. Som fastslået af EMD i den skelsættende sag *V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, **kan retsforfølgelse af (potentielle) ofre for menneskehandel "være i modstrid med statens pligt til at træffe operationelle foranstaltninger for at beskytte dem**, hvor staten er klar over, eller burde at være opmærksom

på omstændigheder, der giver anledning til en berettiget mistanke om, at en person er blevet handlet" (*V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 159). Hvis dette er tilfældet, og myndighederne undlader at træffe passende foranstaltninger inden for rammerne af deres beføjelser for at fjerne individet fra denne situation eller risiko, vil staten handle i strid med artikel 4 EMRK (*V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 152). Beslutningen om at retsforfølge et (potentielt) ofre for menneskehandel er således ikke i sig selv forbudt i henhold til international ret, men det kan underminere statens pligt til at træffe beskyttende operationelle foranstaltninger, hvor staten var (eller burde have været) klar over situationen (*V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 158-159).

Disse operationelle foranstaltninger omfatter både forebyggende foranstaltninger til forebyggelse af menneskehandel og beskyttelsesforanstaltninger til beskyttelse af ofres rettigheder. Beskyttelsesforanstaltningerne omfatter facilitering af identifikation af ofre foretaget af kvalificerede personer og at hjælpe ofre med deres fysiske, psykiske og sociale helbredelse (*V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 153). Pligten til at træffe operationelle foranstaltninger i henhold til artikel 4 i EMRK har ifølge domstolen to hovedformål: at beskytte ofret for menneskehandel mod yderligere skade og facilitere personens helbredelse. Retten udtaler, at **"det er aksiomatisk, at retsforfølgelse af ofre for menneskehandel ville være skadelig for deres fysiske, psykologiske og sociale helbredelse og potentielt kunne gøre dem sårbare over for at blive genudsat for menneskehandel i fremtiden"** (*V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 159).

Tidlig identifikation af ofre for menneskehandel af en ansvarlig myndighed er af afgørende betydning, og enhver beslutning om at retsforfølge bør så vidt muligt træffes efter en identifikation er foretaget til afklaring af om der er tale om menneskehandel eller ej. I den skelsættende sag *V.C.L. og A.N. mod Storbritannien* præciserede EMD, at hvor myndigheder er – eller burde have været – opmærksomme på omstændigheder, der giver anledning til mistanke om, at en person, der er mistænkt for at have begået en lovovertrædelse, kan være offer for menneskehandel, bør personen omgående gennemgå en identifikationsproces eller handelsvurderes af personer, der er uddannede og kvalificerede til at foretage identifikation af ofre for menneskehandel. Det er vigtigt, at når der først er foretaget en vurdering om menneskehandel af en ansvarlig og kompetent myndighed, skal denne vurdering tages i betragtning i enhver efterfølgende retslig eller administrativ afgørelse. Fravigelse af identifikationen kan kun ske, hvis en offentlig anklager har klare grunde dertil, som er i overensstemmelse med definitionen af menneskehandel som indeholdt i Palermo-protokollen og Europarådets konventionen (*V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 160-162). Hvis der ikke er nogen ansvarlig myndighed til at foretage en rettidig identifikation, risikerer en stat at overtræde den positive forpligtelse til at træffe operationelle foranstaltninger til beskyttelse af ofre på grund af den manglende identifikation.

5.2 *V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*: Overtrædelse af artikel 4 og 6(1) EMRK

I den skelsættende sag *V.C.L. og A.N. mod Storbritannien* fandt EMD enstemmigt, at England havde tilsidesat sin pligt i henhold til **artikel 4 EMRK** til at træffe operationelle foranstaltninger til beskyttelse af sagsøgerne, der var mindreårige fra Vietnam, og som var blevet tvunget til at arbejde på cannabisfabrikker i England. På trods af omstændighederne, der klart indikerede, at sagsøgerne var ofre for menneskehandel, var de blevet anklaget for narkotikarelaterede lovovertrædelser, uden at deres status som ofre for menneskehandel først var blevet vurderet af den ansvarlige myndighed. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede, at mens sagsøgerne efterfølgende blev identificeret af den ansvarlige myndighed som ofre for menneskehandel, blev denne vurdering tilsidesat af både anklagemyndigheden og appelretten – som fandt den oprindelige beslutning om at retsforfølge berettiget uden at give tilstrækkelige begrundelser for deres beslutning (*V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 172-173, 181-182). Begge mindreårige blev dømt og idømt straf til afsoning i en sikret institution for unge kriminelle.

EMD fandt desuden enstemmigt, at der var tale om en overtrædelse af **artikel 6, stk. 1, EMRK** (retfærdig rettergang). Indledningsvis bemærkede Retten, at en tiltalt persons status som offer for menneskehandel er et "grundlæggende aspekt" af forsvaret, da dette påvirker, om der er tilstrækkelige beviser til at retsforfølge, og om det er i offentlighedens interesse at gøre det. Myndighedernes undladelse af at undersøge, om sagsøgerne var ofre for menneskehandel,

før de blev anklaget og dømt for ulovlig dyrkning af cannabis, rejser således et problem i henhold til artikel 6, da deres tilståelser forhindrede sagsøgerne i at sikre bevismateriale, som kunne have været et grundlæggende element i deres forsvar. Sagsøgerne gav ikke afkald på deres rettigheder i henhold til artikel 6, stk. 1, ved at erkende sig skyldige i ulovlig dyrkning af cannabis, da tilståelserne i mangel af en identifikation ikke blev fremsat i "fuld bevidsthed om de faktiske omstændigheder". Retten fandt, at "i mangel af en identifikation, så vil ethvert afkald på rettigheder [dvs. at afgive en tilståelse] fra sagsøgernes side være i modstrid med den vigtige offentlige interesse i at bekæmpe menneskehandel og beskytte dens ofre" (*V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 196-204). Sagsbehandlingen som helhed kunne ikke anses for retfærdig, fordi politiet og anklagemyndigheden forsømte at overveje, om der var tale om en situation med ofre for menneskehandel, og den manglende identifikation fratog ofrene muligheden for at fremlægge beviser mod bagmanden, hvilket forpurrede den effektive retsforfølgelse for menneskehandel og forsvaret af ofrene (*V.C.L. og A.N. mod Storbritannien*, § 205-210). Menneskerettighedsdomstolen tilkendte 25.000 EUR i godtgørelse og 20.000 EUR til omkostninger og udgifter til retssagen til hver sagsøger, som skulle betales af England.

Bilag 1: Case eksempler

Bilag 1.1: Dokumentfalsk

Retspraksis eksempel 1: Falsk identitetsdokument: R v L og andre (Sag fra England and Wales Court of Appeal (Criminal Division))

En ugandisk kvinde ved navn L blev retsforfulgt og dømt for besiddelse af et falsk pas, som var blevet givet til hende af hendes bagmand. Kvinden var tidligere rejst til Storbritannien for at arbejde som barnepige, men var blevet holdt fanget og blev tvunget til prostitution i en årrække. Det forfalskede pas – som hun fik fortalt var ægte – blev givet til hende af bagmanden, da hun blev løsladt fra fængsel, netop for at hun derefter kunne blive retsforfulgt af myndighederne. Da hun gik på jobcentret for at søge arbejde i den formelle økonomi og viste dokumentet, som hun mente var ægte, blev hun anholdt, dømt og fængslet. Sagen blev annulleret efter appel, da "den lovovertrædelse, hun faktisk begik, forekommer os [retten] at være opstået som følge af, at hun var et offer for menneskehandel, som fik et forfalsket pas, som hun kunne bruge, som om det var ægte, og brugen af det repræsenterede et skridt i en proces, hvorved hun ville undslippe".

(Kilde: [R v L og andre \[2013\] EWC A Crim 991, § 68-74](#))

Caseeksempel 2: Overtrædelse af Covid-lovgivningen ved udnyttelse i prostitution (Schweizisk sag)

Et offer fra Østeuropa, der blev udnyttet i prostitution i Schweiz, fik flere gange bøder under pandemien for ulovlig aktivitet og overtrædelse af Covid-lovgivningen. På trods af at offeret blev tvunget til prostitution, blev hun idømt en bøde for at tilbyde tjenester i en tid, hvor prostitution var midlertidigt forbudt på grund af Covid-19 reglerne samt for at tilbyde tjenester i områder af byen, hvor prostitution var forbudt. Bøderne blev konsekvent betalt af bagmanden med penge tjent gennem udnyttelse af kvinden. Myndighedernes opkrævning af bøder fra ofre for menneskehandel rejser det etiske spørgsmål, hvorvidt staten direkte profiterer på menneskehandel som forbrydelse. Selvom kvinden efterfølgende blev identificeret af politiet og anklagemyndigheden som et offer for menneskehandel, blev straffriheds-princippet ikke anvendt til at annullere bøderne eller slette lovovertrædelserne fra hendes straffeattest. Som følge heraf kan offeret blive nægtet adgang til Schweiz i fremtiden.

(Kilde: *Specialiseret anti-handel NGO FIZ, der støtter ofret*)

Sagseksempel 3: Sigtelse for 'arbejde' i tvangsprostitution & tilbageholdelse for ikke at acceptere frivillig hjemsendelse (Dansk sag)

I Danmark blev et nigeriansk offer for tvangsprostitution anholdt, sigtet og fængslet for at 'arbejde' i gadeprostitution. Efter at være blevet officielt identificeret som et offer for menneskehandel i fængslet med hjælp fra NGO'en HopeNow, blev hun overført til et krisecenter. Der havde hun

‘valget’ om at skrive under på en ‘frivillig hjemsendelse’ til Nigeria eller udrejse af Danmark inden for 30 dage. Da hun ikke ønskede at samarbejde med en ‘frivillig hjemsendelse’, flygtede hun fra Danmark efter 30 dage på krisecentret. Offeret havde ikke noget sted at tage hen og var bange for at blive angrebet af sin bagmands bande. Året før blev hun (alvorligt) såret af disse mænd, og HopeNow havde taget hende til behandling for skaderne på et hospital. Efter dette angreb overbeviste hendes familie hende om at undlade at gå videre med en sag mod bagmændene, da familien – som var under pres af kvindens madamme [bagmand] i Nigeria – ellers ville blive straffet.

Efter at være flygtet fra det danske krisecenter i 2020 blev hun anholdt i Østrig uden legitimation. Det østrigske politi blev informeret om hendes status som offer, og den østrigske NGO LEFÖ støttede kvinden i deres krisecenter. Men efter nogle måneder blev hun returneret til Danmark under en ‘Dublin tilbagevenden’, direkte til Institutionen for Frihedsberøvede Asylansøgere (IFA) i Ellebæk, hvor hun sad indespærret i et år – indtil 2023.³ Da hun fortsat nægtede at samarbejde med myndighederne om en ‘frivillig hjemsendelse’, arrangerede Hjemrejsestyrelse i samarbejde med den nigerianske ambassade et laissez-passer rejседokument for at tvangsdeportere ofret til Nigeria. Under hendes fængsling i Institutionen for Frihedsberøvede Asylansøgere i Ellebæk appellerede hendes advokat til CEDAW [komite med beføjelser i henhold til FNs Kvindekongvention] om at stoppe udvisningen. Dokumenterne til at stoppe udvisningen (en beslutning fra CEDAW-komiteen) ankom samme dag, som hun skulle udvises. Gennem sigtelse og fængsling af offeret, og efterfølgende tilbageholdelse af hende i Institutionen for Frihedsberøvede Asylansøgere (IFA) i Ellebæk samt planlægning af hendes udvisning har de danske myndigheder gentagne gange undladt at anvende straffriheds-princippet i denne sag.

(Kilde: Specialiseret anti-trafficking NGO HopeNow, der støtter offeret)

Bilag 1.2: Udnyttelse i kriminalitet

Retspraksis eksempel 4: Narkotikaproduktion: V.C.L. & A.N. mod Storbritannien (EMD-sag)

To vietnamesiske mindreårige, der var blevet holdt fanget og tvunget til at arbejde i såkaldte ‘cannabisfarme’, blev anklaget, retsforfulgt og straffet for narkotikarelaterede lovovertrædelser af de britiske myndigheder på trods af klare tegn på, at de mindreårige blev udnyttet i kriminalitet af andre. År efter at de to ofre havde afsonet deres straf, blev sagen indbragt for EMD, og Storbritannien blev dømt for overtrædelse af artikel 4 og 6(1) EMRK på grund af manglende anvendelse af straffriheds-princippet i denne situation, hvor myndighederne var opmærksomme på ofre for handel med disse to mindreårige. EMD tilkendte godtgørelse til ofrene, der skulle betales af England. (Se afsnit 5 for mere information)

(Kilde: [V.C.L. & A.N. vs. UK](#))

Eksempel 5: Tvungen narkotikahandel fra Sydamerika (Spansk sag)

I Peru havde en enlig mor, der levede i fattigdom med et alvorligt sygt familiemedlem og en for tidligt født baby, hårdt brug for et job, da hun blev kontaktet af en påstået medicinalvirksomhed, der producerer medicin til Europa. Da hun var i desperat nød, accepterede hun jobtilbuddet om at transportere medicinkomponenter til Europa mod betaling af 4.000 EUR. Inden for 48 timer modtog hun et pas og en flybillet, blev ført til et hotel, hvor hun indtog pakker med narko og blev derefter bragt til lufthavnen. Ved ankomsten til Barcelona blev kvinden anholdt af politiet og fængslet for narkotikasmugling. Hendes advokat opdagede tegn på menneskehandel og kontaktede NGO'en SICARcat, som vurderede sagen og udarbejdede en rapport med bevis for, at den mistænkte kvinde var et offer for menneskehandel. På trods af tegnene på

³ Når ofre for menneskehandel ikke samarbejder med myndighederne om en frivillig hjemsendelse, kan de i medfør af Lov om hjemrejse for udlændinge uden lovligt ophold, også kaldet hjemrejseloven, § 14, stk. 1, nr. 1, varetægtsfængsles, hvis de ikke har fast bopæl i Danmark, når der er bestemte grunde til at anse varetægtsfængsling for nødvendig for at sikre udlændingens tilstedeværelse, indtil den pågældende kan udsendes som følge af en eventuel beslutning om udvisning.

menneskehandel forsømte politiet at identificere kvinden som offer for menneskehandel. I retten fremlagde kvindens advokat den rapport, som NGO'en havde udarbejdet, og dommerne anvendte princippet om straffriheds, der udtrykkeligt er fastsat i art. 177 bis paragraf 11 i den spanske straffelov for at frikende kvinden. Efterfølgende ankede Anklagemyndigheden dommen med den begrundelse, at identifikation baseret på blot indicier ikke kan anses for tilstrækkeligt bevis til at fritage den mistænkte for strafansvar for så alvorlige forbrydelser som narkotikahandel. Cataloniens Højesteret, *Tribunal Superior de Justicia de Catalunya, TSJC*, afviste anken og stadfæstede dommen, der frikendte kvinden baseret på straffriheds-princippet. Men da denne afgørelse endnu en gang er blevet anket af Anklagemyndigheden, er dommen endnu ikke endelig.

(Kilde: Domstolens dom ([ECLI:ES:APB:2020:9057](#)); Appel ([ECLI:ES:TSJCAT:2021:7584](#)); specialiseret anti-trafficking NGO SICARcat, der støtter offeret)

Eksempel 6: Røveri begået under tvang (serbisk sag)

I Beograd kæmpede Aleksandar med økonomiske problemer på grund af en usikker arbejdssituation, da han blev kontaktet af en gruppe mænd, der tilbød at hjælpe ham. Efter at være flyttet ind i en lejlighed med en af mændene, sammen med flere andre, fik han kun ét måltid om dagen, fik ikke lov til at forlade huset alene og udholdt måneder med psykisk vold. Først måtte han slutte sig til resten af 'banden' for at røve tankstationer og banker, for at 'lære'. Da han blev presset til selv at begå tyveri, gjorde han modstand. På et tidspunkt truede banden med at slå hans familie ihjel og tvang ham til selv at røve en spilioskiosk. Flere måneder senere blev både Aleksandar og hans bagmand anholdt, og Aleksander fortalte sin historie til politiet og anklagemyndigheden. På trods af at han efterfølgende officielt blev identificeret som offer for menneskehandel, blev straffriheds-princippet ikke anvendt, og han blev dømt til 1 års fængsel for røveriet. Efter dommen kontaktede Aleksandar NGO'en ASTRA, som hyrede en advokat til at anke dommen og henvise sagen til den højere offentlige anklagemyndighed i Beograd, hvor retssagen mod hans bagmand fandt sted, og hvor Aleksandar var offer. Selvom Aleksandars domfældelse ikke blev annulleret, opnåede ASTRAs advokat, at hans fængselsdom kunne afsones i husarrest.

(Kilde: specialiseret anti-handel NGO ASTRA, der støtter offeret; se yderligere: [Menneskehandel i Serbien - Oversigt over situationen i sammenhæng med Det 21. århundrede \(ASTRA, 2022\)](#), s. 79-80)

Bilag 1.3: 'Andre lovovertredelser'

Retspraksis eksempel 7: Forårsagelse af legemsbeskadigelse med dødelig udgang under udnyttelsen: *Mehak sag* (Hollandsk sag)

I dette tilfælde blev en mindreårig pige fra Indien, som blev handlet og udnyttet til arbejdskraft af et indisk par i Holland, retsforfulgt for sin rolle i døden af en baby. Babyen – som var barn af to andre voksne, som også blev udnyttet i samme husstand – døde som følge af den måde, bagmænd tvang de to voksne og pigen til at behandle babyen. Straffriheds-princippet blev ikke anvendt, og pigen blev retsforfulgt og idømt 5 års fængsel efter anke. De to bagmænd flygtede fra Holland forud for deres dom og har aldrig afsonet deres straf.

(For yderligere information, se: [tidsskriftsartikel om denne sag](#))

Yderligere læsning:

British Institute of International and Comparative Law (BIICL), [Human trafficking and the rights of trafficked persons: An exploratory analysis on the application of the non-punishment principle](#), (2023).

Council of Europe (CoE), Jovanović & Niezna, [Non-Punishment of Victims/Survivors of Human Trafficking in Practice: A Case Study of the United Kingdom](#), (2023).

Council of Europe (CoE), online HELP course, [Session on the Non-Punishment Principle](#).

European Court of Human Rights (ECtHR), [Guide on Article 4 of the European Convention on Human Rights - Prohibition of slavery and forced labour](#), (updated 08-2022).

GRETA, [4th General Report on GRETA's Activities](#) (2015).

Inter-Agency Coordination Group against Trafficking in Persons (ICAT), [Non-punishment of victims of trafficking, Issue Brief 8/2020](#).

OSCE, [Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking](#), (2013).

Piotrowicz, "Article 26: Non-punishment provision". In: Planitzer & Sax (eds.) [A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings](#) (2020) Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.

UK HM Prison & Probation Service, [HMPPS Modern Slavery Guidance for prisons in England and Wales](#), (2023).

UN OHCHR, [Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, E/2002/68/Add.1](#) (2002).

UNODC, [Model Law against Trafficking in Persons](#), (2009).

UNODC, [Model Legislative Provisions against Trafficking in Persons](#) (2020) (revised Model Law, 2020).

UNODC, [Female victims of trafficking for sexual exploitation as defendants. A case law analysis](#), (2020).

UN Special Rapporteur on trafficking in persons, especially women and children, Siobhán Mullally, [Implementation of the non-punishment principle](#), A/HRC/47/34 (2021).

UN Special Rapporteur on trafficking in persons, especially women and children, Maria Grazia Giammarinaro, [The importance of implementing the non-punishment provision: the obligation to protect victims](#), (2020).

UN Working Group on Trafficking in Persons, [Non-punishment and non-prosecution of victims of trafficking in persons: administrative and judicial approaches to offences committed in the process of such trafficking](#), (2010) CTOC/COP/WG.4/2010/4.

Udgivet af La Strada International, PO Box 15865, 1001 NJ Amsterdam, Holland.
www.lastradainternational.org

Copyright: "Alle rettigheder forbeholdes. Indholdet af denne publikation kan frit bruges og kopieres til uddannelsesmæssige og andre ikke-kommercielle formål, forudsat at en sådan gengivelse er ledsaget af en anerkendelse af La Strada International som kilden."

Citer som: La Strada International, Forklarende Kort: The Non-Punishment Principle, Januar 2024.

Forfatter: Merel Brouwer
La Strada International